

Інформаційна довідка
щодо проекту Закону України
«Про внесення змін до Законів України «Про судоустрій і статус суддів»
та «Про Вищу раду правосуддя» щодо забезпечення неупередженості
конкурсних процедур на посаду судді»
*(реєстр. № 13456 від 08.07.2025)**

***Анотація.** В інформаційній довідці розглянуто питання удосконалення конкурсних процедур на зайняття вакантної посади судді шляхом уточнення процедур ухвалення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України рішення про рекомендацію призначення кандидата на посаду судді та про підтвердження здатності судді здійснювати правосуддя у контексті проекту Закону України (реєстр. № 13456 від 08.07.2025). За результатами аналізу визначено ризики законопроекту.*

***Ключові слова:** кандидат на посаду судді, призначення на посаду судді, Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, родинні зв'язки.*

Вступна частина. Формування незалежного, неупередженого та професійного суддівського корпусу є одним із головних пріоритетів для забезпечення верховенства права, прав людини та демократичного устрою держави. Судова влада повинна бути максимально захищеною від будь-яких форм впливу – політичного, корпоративного чи особистого – аби гарантувати справедливість судових рішень та забезпечити довіру громадян до правосуддя. У цьому контексті особливої уваги потребує питання врегулювання потенційних конфліктів інтересів під час добору, оцінювання та призначення суддів, зокрема в умовах наявності родинних чи інших близьких зв'язків із членами органів суддівського врядування.

Створення прозорих та справедливих процедур добору суддів є визначальним показником реформування судової системи, адже навіть поодинокі випадки необ'єктивного просування кандидатів у судді дискредитують результати реформи та підривають суспільну довіру до судової системи загалом. Саме тому законодавчі ініціативи, спрямовані на посилення запобіжників від зловживань при прийнятті кадрових рішень у системі правосуддя, заслуговують на особливу увагу та широке обговорення з огляду на їх значення для функціонування правової держави.

Метою законопроекту є «забезпечення неупередженості конкурсних процедур на посаду судді».

Законопроектом пропонується внесення змін до статей 79-5, 88 та пункту 60 розділу XII Закону України «Про судоустрій і статус суддів», статті 71 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Основна частина.

Підтримуючи необхідність законодавчого забезпечення неупередженості конкурсних процедур на посаду судді, вважаємо за доцільне висловити такі міркування.

1. Назва законопроекту потребує узгодження із його змістом з урахуванням специфіки застосування принципу безсторонності (неупередженості).

Згідно з практикою Європейського суду з прав людини (далі – Суд) наявність безсторонності необхідно визначати відповідно до *суб'єктивного* критерію, де враховують особисті переконання й поведінку конкретного судді, тобто наявність у судді будь-яких особистих упереджень або упередженості в цій справі; а також відповідно до *об'єктивного* критерію, тобто з'ясувати, чи надає сам суд і, зокрема, його склад, достатні гарантії, щоб виключити будь-які обґрунтовані сумніви в безсторонності. У більшості відповідних справ Суд зосереджується на об'єктивному критерії. Однак він зазначає, що не існує абсолютно чіткого поділу між суб'єктивною та об'єктивною безсторонністю, оскільки поведінка судді може не лише викликати об'єктивні сумніви в безсторонності з точки зору зовнішнього спостерігача (об'єктивний критерій), а й стосуватися його особистих переконань (суб'єктивний критерій)»¹.

Закон України «Про адміністративну процедуру» встановлює принцип безсторонності (неупередженості) адміністративних органів при розгляді справ. Зокрема, статтею 9 гарантовано однакове ставлення до всіх учасників адміністративного провадження та вказано на недопустимість неправомірної заінтересованості адміністративного органу в результатах розгляду та вирішення справи, що означає обов'язок адміністративних органів діяти об'єктивно та неупереджено під час розгляду та вирішення справ.

Отже, принцип безсторонності (неупередженості) може застосовуватися до *членів* Вищої ради правосуддя (далі – ВРП) і Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ) як до *суб'єктів*, чия поведінка під час проведення конкурсних процедур повинна бути безсторонньою, а конкурсні процедури мають бути прозорими.

Враховуючи викладене, вважаємо, що назва законопроекту є некоректною та має бути змінена з урахуванням специфіки застосування принципу безсторонності (неупередженості).

2. Законопроектом пропонується внести зміни до статті 79-5 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які передбачають спеціальний порядок ухвалення вмотивованого рішення ВККСУ про рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді *місцевого суду* щодо тих кандидатів, у яких є родинні зв'язки з особою, яка обіймає посаду члена ВРП, члена ВККСУ або обіймала таку посаду протягом останніх п'яти років.

Вважаємо, що внесення змін у судоустрійне законодавство щодо удосконалення порядку призначення кандидата на посаду судді *лише місцевого суду* не узгоджується з принципом рівності суддів усіх інстанцій в Україні відповідно до якого *усі судді, незалежно від їхнього місця в системі судоустрою*, мають однаковий статус та повинні здійснювати правосуддя на

¹ Незалежність та безсторонність судової системи. Департамент з питань виконання рішень Європейського Суду з прав людини DGI. Тематична довідка. URL: <https://rm.coe.int/thematic-factsheet-independence-impartiality-ukr/1680a48cdc>

засадах рівності перед законом та судом. Це означає, що жоден суддя не має переваг чи привілеїв, і всі вони мають однакові права та обов'язки у здійсненні правосуддя.

Тому пропоновані зміни, якими посилюються безсторонність членів ВККСУ і ВРП шляхом удосконалення конкурсних процедур, мають стосуватися кандидатів на посаду судді до всіх судових інстанцій: місцевої, апеляційної і касаційної, а не тільки до місцевого суду.

У зв'язку із зазначеним пропонуємо доповнити частину четверту статті 79-3 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» абзацом шостим такого змісту:

«Якщо у кандидата на посаду судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду або судді Верховного Суду є родинні зв'язки з особою, яка обіймає посаду члена Вищої ради правосуддя, члена Вищої кваліфікаційної комісії суддів України або обіймала таку посаду протягом останніх п'яти років, Вища кваліфікаційна комісія суддів України може ухвалити вмотивоване рішення про підтвердження здатності такого кандидата на посаду судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду або судді Верховного Суду здійснювати правосуддя у відповідному суді та ухвалити рішення про рекомендацію про призначення кандидата на посаду судді апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду або судді Верховного Суду лише у разі, якщо таке рішення підтримане двома третинами голосів призначених членів Комісії, але не менше ніж дев'ятьма голосами».

3. Назва розділу II «Прикінцеві положення» не відповідає вимогам частини восьмої статті 90 Регламенту Верховної Ради України, відповідно до якої, якщо для реалізації положень поданого законопроекту після його прийняття необхідні зміни до інших законів, такі зміни мають викладатися в розділі «Перехідні положення» цього законопроекту або в одночасно внесеному його ініціатором окремому законопроекті.

4. Потребує конкретизації пункт 1 розділу II «Прикінцеві положення» законопроекту (згідно з яким «цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування») у частині визначення строку набрання законом чинності, шляхом встановлення відповідного проміжку часу між оприлюдненням закону та набранням ним чинності.

У Доповіді Венеціанської комісії № 512/2009 «Про верховенство права» (the Rule of Law) та Дослідженні Європейської Комісії «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) під назвою «Мірило правовладдя» («Rule of law checklist») складовими вимоги «передбачуваності» закону визначено проголошення закону ще до його імплементації. Конституційний Суд України в Рішенні від 15 квітня 2020 року № 2-р(II)/2020 відзначив, що в контексті принципу верховенства права важливим є встановлення при внесенні змін до законодавства розумного часового проміжку між офіційним оприлюдненням закону та набранням ним чинності.

Висновки. Положення законопроекту не повною мірою відповідають вимогам законодавчої техніки, зокрема щодо правової визначеності,

внутрішньої узгодженості, системності та логічної послідовності змісту нормативно-правового акта. Виявлені недоліки можуть створити перешкоди для ефективного практичного застосування положень законопроекту, зокрема унеможливити належне забезпечення неупередженості та прозорості процедур добору суддів.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*